

מחובה להתחייבות

מטרות: ◀

- להגביר את תחושת האחריות של בני הנוער למימוש זכותם וחובתם האזרחית לשמור על ביטחון המדינה (מתוך: חוזר מנכ"ל - הכנה לשירות בצה"ל).
- לאפשר לבני הנוער להעלות את המניעים השונים להתגייסות לצבא.
- להבחין בין מניעים אישיים למניעים חברתיים-לאומיים ולבחון את האפשרות לשלב ביניהם.

עזרים: ◀

- כרטיס משימה קבוצתית
- ארבעה קטעי קריאה שונים לכל קבוצה (על פי ראיונות מתוך ספרה של עמיה ליבליך, "אביב שנות", שוקן 1987)
- גיליונות נייר לדיווח כמספר הקבוצות: כל גיליון מחולק לשלוש כותרות: מניעים אישיים, מניעים לאומיים-חברתיים, מניעים משולבים (אישיים+לאומיים-חברתיים)

מהלך ההפעלה ◀

שלב א' - קבוצתי

המנחה יחלק לכל קבוצה כרטיס משימה קבוצתית ולכל משתתף בקבוצה דף עם קטעי קריאה וגיליון נייר לדיווח.

כרטיס משימה קבוצתית

- כל משתתף יבחר שני קטעים שמדברים אליו במיוחד ויכתוב את מספרי הקטעים על גיליון הנייר תחת הכותרת המתאימה בעיניו.
- לדוגמה: הקטעים שמדגישים מניעים אישיים לשירות בצה"ל (למשל: תועלת אישית, קשיים אישיים, רצון למצות כישורים ויכולות אישיים וכדומה) יופיעו תחת הכותרת "מניעים אישיים" ואלו שמדגישים מניעים חברתיים-לאומיים (ביטחון המדינה, ציונות, המחויבות לעבר, צורך לתרום לאחרים, מחויבות לחברה, ציות לחוק וכדומה) יופיעו בטור המתאים. שימו לב לקטעים המשלבים מניעים שונים ורשמו את מספרם בטור המתאים.
- סמנו ליד כל קטע כמה פעמים הוא נבחר על ידי חברי הקבוצה.
- אילו קטעים נבחרו על ידי המשתתפים בקבוצה? מדוע נבחרו דווקא קטעים אלו?
- האם התקשיתם למיין את הקטעים? אילו התלכטויות עלו במהלך המיין?

בף קטעי קריאה לקבוצה מס' 1

1. ביקשתי לשרת בתזמורת צה"ל. היה לי ברור שאני מוכרח לתרום את הזמן של השירות הצבאי כדי להרגיש יציב ונטוע שורשית בישראל. משלא התקבלתי בחרתי בין הנגינה לבין הצבא. ההכרה, שאני מוותר מרצוני על הנגינה בחליל, הייתה מכאיבה ביותר. אבל משהחלטתי לא היה מקום לשינוי. אמרתי לעצמי שאם אני רוצה לחיות בארץ ולהיות חלק מהמקום, עלי לנהוג כך.
2. אצלי אין שאפתנות ואתגר אישי. גם לא גאווה. אני נותן שלוש שנים, עובד קשה כדי לא לצאת פרזיט. בתור חייל פשוט אני עושה עבודה לא הכי מעניינת ובתכל'ס אני לא מרגיש שאני תורם מי יודע מה. אבל מעבר לזה - במישור האישי גם כשאתה אוכל חרא אתה מקבל משהו.
3. כל מה שעשיתי בצבא היטב נבע ממניעים אגואיסטיים לחלוטין - כדי שתהיה לי הרגשה טובה ולא ארגיש שאני מבזבז את זמני. לא הייתי מוכן לתת לצבא אפילו יום אחד יותר ממה שחויבתי לתת.
4. אנחנו לא בתקופת הפלמ"ח. אבל עדיין יש ערך שנקרא מדינה ואני כן רוצה לתרום לדבר הזה. איכפת לי מי מנהל אותה ומה קורה בה, כי אני רוצה לחיות בה.
5. אני חושב שאנחנו גדלים עם רגשות אשם, לפיהם אנשים שחיו לפניך שילמו בחייהם בשביל המדינה, ועכשיו הגיע תורך. אבל הגורם המשמעותי לרצון זה הוא הדימוי בחברה, הרצון "להיות בסדר" על פי הנורמה המקובלת. השירות בחיל קרבי היה בשבילי דבר טבעי, שכל אחד צריך לעבור בחייו.

בף קטעי קריאה לקבוצה מס' 2

6. יש פה הרבה שאפתנות אישית, רציתי שיהיה לי אתגר. אתה לא ממש חושב כל הזמן על המדינה, אלא גם על עצמך, על השאיפות האישיות שלך. לי היה חשוב להיות קרבי. אני רציתי להוכיח לעצמי שאני יכול לעמוד במצבים קשים. גדלתי בבית שלא חסר בו כלום, אך פעם לא עשיתי משהו ורציתי לראות אם אני מסוגל להתמודד.
7. מה זה אנרכיה פה? שוברים את הכלים? אם לא מתאים לי אז אני עוזב? ומה אם תהיה מלחמה? איך אני אחזור ואסתכל על אנשים בעיניים? יש עדיין את הערכים האלה.
8. החלטתי שאני אלך ליחידה מובחרת כדי להוכיח לעצמי ולאחרים מה אני שווה. חשבתי על השירות הצבאי כעל אתגר. כשהיה לי קשה מאוד והייתי שואל את עצמי "מה אני עושה פה?" פיצתה אותי ההרגשה של סיפוק מהעמידה באתגרים.
9. נשלחתי לבסיס דלק במרחק חצי שעה מתל אביב. אמרתי לעצמי: "דלק זה לפחות עניין חשוב". התחלתי ליצור את התפקיד מחדש והחלטתי למלא אותו כמו שצריך. ביום שישי יכולתי לספר שאנחנו אחראים על כל הדלק של הצבא. זה כבר נשמע טוב. אני עושה דבר חשוב.
10. פחדתי מהשירות הצבאי. שמעתי סיפורים מפחידים על המסעות ועל הטרטורים בטירונות. אבל היה ברור לי, שכאשר המדינה קוראת לך לשרת, אתה חייב לבוא. לא העליתי על הדעת שום אפשרות של התחמקות משירות קרבי.

3 קטעי קריאה לקבוצה מס' 3

11. האתגר קיים. אך אחד לא משרת כדי להגן על המדינה אלא כאתגר אישי. אולי זה מבדיל אותנו מאלה שקיבלו שחרור משירות בצה"ל. אולי הם לא היו מספיק חזקים. הם בחרו בדרך הקלה לא להתמודד, אנחנו בחרנו להתמודד. צבא זה גם מבחן של אדם בתוך החברה.
12. ראיתי את עצמי כממשיך טבעי של אבי. ראיתי את עצמי כמי שהולך להילחם מתוך חוסר בררה אבל לוחם היטב. נוסף לכך התייחסתי אל צה"ל כאל כלי - ולא כאל מטרה בפני עצמה. קיוויתי שילדי לא יצטרך להתמודד עם מצב כזה. אך כשמדובר בי, ברור היה לי לחלוטין מה נדרש ממני. כל ההיבטים של האידיאולוגיה שלי התיישבו יחד היטב.
13. ההליכה לצבא נראתה לי כדבר שאין עליו עוררין. מעולם לא חשבתי מה היה קורה אתי אילו היו למדינה חוקים אחרים, ולא הייתי חייב לשרת בצבא. דרך חשיבה זו היא תוצאה של לחץ חברתי. ידעתי שמצפים ממני שאהיה לוחם בצבא. בגרעין הנח"ל אמרנו שגם אם צה"ל היה צבא מתנדבים היינו משרתים בצבא. לא חשבנו על סכנות. לא אני ולא שאר האנשים שהתגייסו בזמני. היה ברור כל כך שהולכים לשרת בחיל קרבי עד שלא העלינו כלל שיקולים של "בעד" או "נגד".
14. לי יש בעיה כשמציגים את הצבא כאיזה מבחן אישי. הצבא הוא לא מבחן. אני לא מרגיש שאם הצלחתי לעשות את המסע אז זו הוכחה למהו. אני לא צריך את הצבא בשביל זה. אני לא צריך לבחון את עצמי שם כדי לדעת מה אני מסוגל. יש דרכים אחרות.
15. הורי לא רצו שאשרת בחיל קרבי. התווכחנו על כך הרבה. חזרתי וטענתי באוזניהם שהשירות בחיל קרבי הוא חשוב, ושכל אחד מאתנו חייב לתרום. הייתי מוכן לוותר על עיסוקי בספורט בשביל השירות הצבאי...לא ראית שום קשר בין השקפותיי ובין השירות הצבאי בארץ. ברור היה לי שכל אחד צריך לתת את עצמו לתקופה של שלוש שנים ללא קשר עם השקפותיו.

37 קטעי קריאה לקבוצה מס' 4

16. כשהייתי בחו"ל הופיעו בבית הספר חמישה נערים לבושים בגדים שחורים עם צלב קרס והתחילו לכתוב כתובות על הקיר ולאיים על אנשים. אני הייתי היחיד שירדתי והתחלתי להכות אותם. קיבלתי מכות אבל נחלצתי. האפיזודה הזו השאירה עלי רושם עמוק. אחריה ידעתי שאני יהודי, וברור היה לי שאחזור להתגייס לצה"ל בזמן – להחזיר משהו למדינה.
17. אבי צבר, ואחיו נפל במלחמת השחרור. להחלטה זו – שאני אהיה חייל קרבי ואשתדל לעשות טוב את השירות הצבאי – לא היה קשר עם מה שאחרים חושבים או למה שהם מצפים ממני. החינוך שקיבלתי והרצון להמשיך ולתרום היו חזקים.
18. מלכתחילה ידעתי שאני רוצה לשרת ביחידה מובחרת. היו לכך הרבה סיבות: ראשית אנשים חושבים שהם יודעים מה זו סיירת ואם הם אוהבים לטייל הם סבורים שיש לכך איזשהו קשר עם מה שיעשו בצבא. סיבות נוספות: הרצון לשרת עם חבר'ה טובים. לשרת שירות מעניין שלא מתנוונים בו. וכמוכן השיקול של יוקרה.
19. דבר כזה יוצר אצלי מחויבות. ברגע שמישהו עשה משהו בשבילי, הניח בסיס עבורי, איך אני אחזיר מה שאני חייב לו? אני אחזיר לו על ידי מה שאעשה בשביל הדור הבא. והדור הבא יחזיר לדור הבא...
20. אני חושב שבשנים האחרונות מתביישים לדבר על ציונות...כשאתה קם בבוקר בלבנון, ורכזי הביטחון של היישובים לוחצים לך את היד – זו הרגשה טובה...מי שהולך לנח"ל, שיידע שלא הולך להיות לו קל. יהיו הרבה קשיים, אבל מצד שני יתייחסו אליו בכבוד.

קטעים מס' 1-18 – היגדים שנאספו מדברי חיילים במהלך שירותם הצבאי (מתוך עמיה ליבליך, "אביב שנות", שוקן, 1989)

קטע מס' 19 – מתוך ראיון עם אילן זהרוני, אב שכול של בן טייס.

קטע מס' 20 – "מעריב", 6.2.98.

למנחה: להלן הצעה למיון הקטעים:

מניעים אישיים: 2, 3, 6, 8, 14, 18

מניעים לאומיים-חברתיים: 1, 4, 7, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 19

מניעים מעורבים: 5, 9, 11, 20

שלב ב' – במליאה

- דיווח הקבוצות. התייחסו לנקודות הבאות:
- קטעים שנבחרו על ידי רוב חברי הקבוצה.
- קשיים והתלבטויות בתהליך המיון.
- שאלות שעלו במהלך המיון.

שאלות לדיון:

1. האם מישהו נחשף לנקודות מבט שלא חשב עליהן קודם לכן?
2. מה יכולות להיות ההשלכות של הסתכלות על השירות בצבא רק מנקודת מבט אישית?
3. מה יכולות להיות ההשלכות כאשר רק נקודת המבט החברתית-לאומית היא המיוצגת?
4. כיצד בחירות מנקודת מבט אישית או חברתית-לאומית יכולות להשפיע על ההסתגלות במהלך השירות הצבאי? (למנחה: מנקודת מבט אישית, יכולות להיות אכזבות, שכן לא תמיד ניתן לספק את רצון הפרט, מנקודת מבט לאומית-חברתית עלול להיווצר תסכול מרמת ציפיות גבוהה לתרום, שלא תמיד ניתנת למימוש בפועל, חוסר יכולת להכיל דעות שונות בחברה על תפקודי הצבא והחיילים המשרתים בו, ועוד).
5. האם ניתן לשלב בין הרצונות האישיים לבין הנכונות לשרת בצבא למען המדינה והחברה? כיצד? האם זה חשוב? מדוע?
6. בהמנון הפלמ"ח נאמר: "לפקודה תמיד אנחנו". מה משמעות האמירה עבורכם? כיצד לדעתכם רוב בני הנוער בישראל מתייחסים לאמירה זו היום? מדוע? מה הייתם רוצים שישתנה? כיצד ניתן לעשות שינוי בכיוון שאתם חושבים עליו?
7. האם לשרת בצבא זו שליחות? באיזה מובן?
8. האם זו זכות לשמור על המדינה? מדוע?